

Рајко Лукач

ЗАМАЛО ТУЦЕ (НЕ)СНИМЉЕНИХ ФОТОГРАФИЈА

АНТИКВАРИЈАТ

Чим ју је угледала међу пирамидама старих књига, касирка је повикала: „Имамо нешто за тебе! Јуче смо добили!” и из једне гомиле извукла повећу књигу.

„Тито!” , радосно је узвикнула жена и додала, нешто тише, да не би било забуне: „Мој вољени председник!” Листајући пажљиво, свакој страници са фотографијом пригињала је главу и на Титов лик спуштала гласне пољупце.

Онда је ушао намргођен мушкарац и, као свако брижан, поздрав је замијенио питањем: „Има ли шта ново?”

„Ништа, шефе. Били сте у Чика-Љубиној?” и касирка је имала питање.

„Ма јесам!” признао је шеф, нерадо. „Боље да нисам. Чеда окупио све сам олош. Песник до песника. Да с времена на време не устану да рецитују из најновијег рукописа, не бих имао где да седнем.”

Двоје гурнуло руке до лаката у хрпу књига. Једну на трен задржаше у шакама.

„Јеси ли је читао?”

„Јесам. Није лоша.”

„Допада ти се? Стварно си је прочитао?”

„Да.”

„Целу?”

„Не. Никад ниједну нисам прочитао целу.”

А у ћошку женски пољупци на образима покојног председника били су све гласнији.

Сваког јутра долази у Кнез-Михаилову улицу и, шћућурен иза стуба Центротекстилове колонаде, спокојно чека да се појави полицијска тројка. С времена на вријеме мрдањем ушију и репа открива да је нестрпљив, али га то брзо пролази и наставља да мирно чека, жмиркајући од бљеска сунчевих зрака на каменим плочама које се полако суше.

Киша је стала и постао је опрезнији, знајући да ће се они убрзо појавити. Сваки пут их прво нањуши, па им зачује лијене кораке, те се тргне и скочи према њиховим сјенкама што клизе углачаним плочама.

Трже се из дремежа и самоувјерено, без страха, затрчи се између ногу пролазника и жустро залаја, а улични продавци хитро склапају своје тезге и одвлаче их у скровишта, како би избјегли казне због илегалне трговине. Полицајци се неко вријеме праве да га не примјеђују, али он не одустаје да трчкара око њих и лаје, и они све чешће замахују ногама, да га шутну, а он се измиче, одскаче и кидише, као да вјетар баца тамо-амо увели лист. Упорно и вјешто крмари око њих и за њима, тако да сваки пут остане на корак-два од ципеле која погађа у празно.

Не престаје да скаче и лаје све док се полицајци покуњено не скло-не у кафану са споредним излазом, а он се задовољно врати у хлад под колонадом, спреман за нови напад. Не праштајући им, нити забора-вљајући дан када су му с тог мјеста одвели пријатеља који га је сваког дана частио леденим сладоледом из сандука, толико слатким да се још облизује.

ЧИВИЛУК ЗА СТАРОСТ

Нисам му видио лице, али мислим да је са мном био Н. В., јер не знам с ким другим бих се нашао у *Пролећу*. Прилазили смо чивилуку, да узмемо своје зимске капуте, али су нас престигли познати редитељ и човјек за кога сам био готово сигуран да је то књижевник из мог за-вичаја. Не обзирући се на нас, кикотали су се и гегали док су скидали и качили кратке кожне јакне.

Док они сједају за сто, видим да на чивилуку виси само кожна одје-ћа и схватам да сам већ обукао дугачки капут и омотао шал око вра-та. Изненађен, боље се загледах у капут на себи и закључих да то није мој капут.

– Ово није мој капут! – узвикнух.

– То и није капут, већ старост! – довикну ми редитељ и поново се закикота. – Слободно обуци, баш ти пристаје.

Хитро сам откопчао дугмад, скинуо капут и заједно са шалом, иако је шал био мој, или је бар личио на мој шал, пружио га према чивилуку. И, док сам их грозничаво качио на дрвени рог, како ме не би прогласили крадљивцем, или још горе – да се не бих претворио у старца, пробудих се.

Покушавајући да поново заспим, помислих да би овај сан вриједило претворити у причу. У том магновењу зачујем глас Н. В-а:

– Али немој да испричаш и други дио сна.

ПАРИЗ: ШИПКОВИ НА КИШИ

Киша почиње да јењава. То озари лица на хотелским прозорима.

Једна црнкиња прелази улицу без кишобрана, али одмах за њом пристиже бјелкиња са отвореним кишобраном. Кишобран сад носи и једна црнкиња, али не, не, кишобран се за тренутак накривио, што је довољно да видим како је то мелескиња. Напокон угледам и мушкарца, али од његове широке црне амбреле не могу одредити да ли је црне или бијеле пути. Неколико корака иза појављују се још двојица, један кратких рукава с кишобраном и један дугих рукава без кишобрана, али с ташном у шаци.

Иако је далеко, знам да је то старица, јер јој је вјетар истргао кишобран из руку и бацио га толико да ће сва покиснути ако крене за њим. Вјетар односи и кишобран једне дјевојчице, чему се она од срца смије, враћајући се до тенде под којом стоји старица. Сад се и старица смије.

Улицу прелази пас покисле црне длаке. Очекујем да се појави и пас бијеле длаке. Умјесто пса, пролази бијели аутомобил, лагано, да не испршће старицу и дјевојчицу под тендом.

Са хотелских прозора и даље зуре туристи, све више забринуте због кишовитог љета, а улицом мили отворени аутобус са покислим путницима, који устају са клупа и довикују овима на прозорима: „Уа, кукавице!” и показују им шипкове.

АУТОРСКИ ПРИМЈЕРЦИ

Ко би се надао да излазак неке књиге може да растужи свог аутора? Е, па, видите, туга још како може да одмијени радост. Узмимо, на примјер, у тренутку кад писац добије ауторске примјерке да их подијели својим сталним читаоцима, испадне како је његова супруга само дан раније почела да по други пут чита *Раи и мир*, а критичарка што је

прва писала о његовом претходном дјелу покаже му на столу пирамиду од књига које, да би писала о њима, мора их прочитати у два наредна мјесеца. Пријатељ му саопшти да је при крају писања новог рукописа и не би хтио да читајући потпадне под било чији утицај, а други пријатељ му је честитао и, ни посвету не погледавши, одложио књигу у фиоку коју је пред њим закључао. Посвету није прочитао ни други пријатељ, заносно настављајући да излаже своје књижевне теорије, а књигу махинално пребацујући из шаке у шаку и трескајући њоме по столу као Хрушчов ципелом. Блиска списатељица му је у телефонском разговору рекла да је управо, послије дужег времена, други пут прочитала *Чаробни бријеж* и да се баш бринула шта би могла да чита послије *Јосифа и његове браће*, чије је читање почела јутрос и не испушта из руку први том. Братова секретарица му је објаснила да је он управо отишао на дужи службени пут и она неће заборавити да му да књигу чим се врати, мада то неће бити ускоро, али се зато сестра, чију је несебичну подршку увијек имао, много обрадовала кад јој је рекао за новост преко телефона и веселим гласом му саопштила како једва чека да види књигу, али и додала да јој понесе нешто занимљиво за читање.

ПЕРА СЕ СУНЧА У СИБИРУ

Нагом Пери, скривеном иза ниског зида, источно сунце пече час леђа, час прса, час дупе, час гениталије. При сваком проласку аутобуса, све путнице нагрну на исту страну, да виде голог Србина, коме је свега доста, сем сунчања. А кад сунце одмагли на запад, Пера се буди и, за нијансу тамније пути, долази у униформи да на сибирској мјесечини стражари у складишту грађевинске фирме свог пријатеља из младости. Кожа ће му бити најтамнија оног јутра кад на зиду, иза кога је мислио да се сакрио од цијелог свијета, освану иглице првог мраза. Путнице свих доби ће из навике хрлити и даље на прозор, не би ли га видјеле како се мешкољи и смјешка у сну, а неспутани уд му се протеже и зијева у њих, све док се снијег не забијели и поравна зид са постелицом за сунчање.

РАЗГОВОР УЗ ОТВОРЕНУ КЊИГУ НА ПЛАЖИ

– Хеј, нећеш ми вјеровати, али има и горих од тебе. Ниси никако могла научити да возиш бицикл, а госпођа из ове приповијетке није научила да се пење мердевинама.

- Па, ако те баш занима, има горих и од тебе.
– Од мене? Не вјерујем.
– Ето, ја не знам да возим бицикл, а ти не знаш добро пливати, нити икада рониш.
– То што пливам спорије и роним плиће од тебе, не значи и да не умијем. У сваком случају, пливам боље него што ти возиш бицикл. И откуд ти сад то да има горих од мене?
– Па добро, слажем се – нема!

ОЧИ У ОЧИ СА УСТАВОТВОРЦЕМ

Раскречен као на писоару, чекао је возача да му отвори врата аутомобила паркираног на тротоару.

– На Копаоник или Тару? – упитах.

– Не! – одсијече у журби. И бубну кроз одшкринуту шајбну, добро ми затресе бупну опну, како управо креће на Златибор да пише Устав.

Рекох му да је то одличан наслов за осму причу, ох, још бољи за романијерски првенац. И да ми је драго што поново пише.

Упитах га и којем је књижевном правцу блиско писање Устава.

– Чист постмодернизам! Узимаш све што ти се свиђа из претходног или било ког Устава на свијету. Окрени, обрни, испадне само потпис оригиналан.

Заустих да упитам има ли издавача, и да ли је обезбиједио спонзора, а он се још једном извини због журбе и остави ме самог пред излогом пуним књига.

НЕДРЕМАНО ОКО

Прво се укључи брат у Милану, у тренутку кад уђе у канцеларију и приђе радном столу, како би погледао план рада техничког директора у фабрици за тај дан. Сат касније укључи се млађа кћи у малој парижској фирми за продукцију документарних филмова о животињама и ти одмах знаш да тог тренутка наставља са организовањем постпродукције седмосатног серијала о угроженим врстама у Бразилу. Проћи ће још један сат док се у свом бетонског гнијезду на врху београдског солитера укључи старија кћи, да би на интернету тражила актуелне теме с којима ће вечерас да забавља и релаксира слушаоце у петосатној емисији на радију. Убрзо се укључује и школски друг у Брисбејну, професор физике који се вратио са ноћне шихте и на тастатури одмара прсте од волана градског аутобуса. Укључује се и твој другар археолог

који само што је отворио очи и приставио кафу да је попије прије поласка на дужност у броду-коцкарници на језеру Мичиген, усидреном уз чикашки док. Други школски друг, педијатар у амбуланти недалеко од главног града, укључује скајп само у полчасовној паузи за ужину и његови саговорници редовно чују плач пацијената у чекаоници. Драга ти познаница још из давних дана је укључила лаптоп на свом уредничком столу у Радио-Љубљани и одмах кренула да редигује пристигле прилоге и вијести из умјетности и културе. Истовремено укључивање два лаптопа, као да стартују на пуцањ спортског пиштоља крај атлетске стазе, објавила су почетак радног дана адвокатске канцеларије у Преторији, у којој бивша новинарка фабричког листа и суспендовани царински службеник заступају југовиће у парницама на југу Африке. А ти, пошто си уранио и укључио компјутер прије свих, личиш богу коме је све на свијету надхват руке и који све надгледа и контролише.

ОШТРИМ ПЕРИМА

Требало је да одаберем и погодим с клесаром споменик за ујаков гроб на Лешћу. Мајстор ме је одвео на гробље и поносно ми показао на стотине гранитних и мраморних споменика што их је исклесаво у својој радионици, успут поновивши неколико пута како је за двије деценије остварио импозантну каријеру. Шетао сам с њим између гробова и више загледао порцуланске фотографије са датумима рођења и смрти на споменицима него споменике, као што сам у младости загледао портрете на корицама и клапнама више него саме књиге на полицама општинске библиотеке у родном градићу, а преко мог рамена библиотекар је са жаром објашњавао да су то слике мртвих писаца на споменицима које су сами себи исклесали својим оштрим перима. Само што су сад у овој библиотеци на Лешћу биле отиснуте слике јунака на посљедњој страници њихове животне приче на коју је судбина ставила посљедњу тачку својим оштрим пером у руци клесара.

СТАРА ФРАЈЛА

Ко зна колико дуго ме нико није узео у руке. Одавно не обраћам пажњу на очи што лете с рикне на рикну, на шаке које се испруже да чврсто зграбе неку од мојих привлачних сусјетки. Толико непомицна и безнадежна, и самој себи сам се чинила мртвом. А онда ми једна прилика поста сумњива.

Гледала сам је у невјерици како се час приближава, час одмиче, па оде до друге полице, али се одмах врати. То његово крстарење се сведе на неодлучно цупкање у мјесту, с ноге на ногу. Тек тад схватих да гледа баш у моју рикну, као библиотекарка у чланску карту, и да не намјерава да се помјери. Кад се напоскон преломио и дохватио ме шаком, осјетила сам да дрхтим, а ријечи у мени да се тумбају као цигле од земљотреса.

Отворио је прву страницу и шапатам прочитао:

„Драги читаоче, губиш вријеме са мном. Ове старе странице не могу ничему поучити, још мање забавити.”

Нове реченице с мог почетка су ме у потпуности затекле искреношћу и изненадиле смјелошћу, а њега – њега су разгалиле:

– Баш зато си ми потребна, књиго! Имам још једино времена на претек, које не знам како да убијем, а да не убијем и себе. Не треба ми ни знања ни забаве, већ ријечи које ће ми олакшати ћутање. Моја самоћа је бесконачна и молим те да ми је олакшаш.